

ským kategorickým imperativem, který jsem si pojmenoval „Kubelíkova doktrína“. Už před lety odpověděl Rafael Kubelík na četná pozvání do Prahy v rozhlasových interviewech naprosto jednoznačně, že tam nemůže jet tak dlouho, dokud tam nebude smět jet a zase se svobodně vrátit na západ poslední řadový exulant. Je to tak, že skutečně velký a velkodušný člověk nepotřebuje pro sebe reklamovat výhody, jako to dělávají ti menší. A jako odpověděl záporně na otázku možnosti cesty do Prahy, tak odpověděl neméně jednoznačně na otázku spolupráce s hudebníky z východní Evropy. Kubelík řekl, že s každým z nich se může stýkat soukromě, nemůže však s nikým z nich vystoupit společně na koncertě. Kdo svobodně zvolil exil, měl by být důsledně věrný sám sobě.

(1966)

KULTURNÍ EXIL A DOMOV

Petr Den

Národní kultura je jedna a je společným statkem kulturních lidí v cizině i doma. Právě u exulantů poměr k ní musí být co nejsrdečnější a nejintimnější, řekl bych milenecký. Komunistický režim se o tuto kulturu za poslední dvě desetiletí rozhodně nezasloužil, právě naopak, ničil ji a dosud jejím rozvoji brání. Vztah našeho exilu k takovému režimu musí být stále rozhodně záporný.

Jaroslav Dresler v úvodníku *Zákulisní teror* v listopadovém Českém slově napsal: „V této souvislosti bude třeba znovu formulovat náš poměr k režimu doma. Vývoj událostí ještě nepokročil tak daleko, aby bylo rozumné a účelné, aby exulanti publikovali v Praze a v Bratislavě své romány, divadelní hry a básně, jezdili tam soukromně i na vědecké kongresy a vydávali tím nepřímou vítané svědectví o »normalizaci poměrů« v Československu. Pro exulanty je zatím spolupráce s domácí kulturou nemožná. Kdo se o ni pokouší, nespolupracuje s československou kulturou, nýbrž podle mého názoru jen kolaboruje s komunistickým režimem.“

Vyložíme-li si smysl těchto řádků v duchu prvního odstavce tohoto článku, nutno s ním plně souhlasit. A možno k němu na vysvětlenou a k doplnění připojit tyto malé poznámky:

O tom, zda některý exilový vědec nebo spisovatel bude či nebude učiněn známý v Československu, nerozhodují domácí vědci nebo umělci – a také ne redakce – nýbrž komunistický a svobodné kultuře nepřátelský režim, provozující svou nekalou činnost patrně prostřednictvím ministerstva vnitra. Je přirozeno, že tato cenzura zakazuje publikaci děl – často i z komunistického hlediska zcela neutrálních – takových exilových kulturních pracovníků, kteří pokládají za svou povinnost v cizině pracovat proti komunistickému kulturnímu monopolu v Československu. Chceš-li tedy, vědče a umělče, být publikován v Československu, snaž se chovat jako někdo, kdo už dávno exulantem není, rozhodně nepiš do exulantských časopisů a novin a buď jen nominálním členem exulantských spolků! Podle pravdy nutno k tomu dodat, že cenzurní místo v Československu zavře spíš jedno oko nad protikomunistickou minulostí vědce nebo umělce známého, neboť potlačení jeho díla (nebo jeho jména ve slovnících) více křičí než u lidí méně známých, neřku-li nováčků. Jako pravidlo můžeme tedy vyslovit tvrzení, že největší pravděpodobnost domácí publikace mají jména známá, která do exilu již utekla, a nejmenší nováčci proti komunismu aktivně bojující. Mezi těmito dvěma extrémy je ovšem mnoho odstínů, takže výjimečně může být zveřejněn v Československu známý vědec nebo spisovatel, i když má nějaký protikomunistický škrálop, aneb zas spisovatel nebo vědec mizerný, když se exilu tak či onak zřekne. Podle tohoto pravidla se domnívám, že nemáme vyčítat známým vědcům a umělcům publikaci jejich děl v Československu za předpokladu, že dále svůj protikomunismus nezapírají, že do exulantských časopisů přispívají a i jinak exulantského našeho života se účastní. Naopak však ti, kteří jsou v Československu publikováni a hýčkáni proto, že se exulantského života neúčastní a do exulantského tisku odmítají cokoliv napsat, jsou skuteční zrádci, a to nikoliv jen exilu, nýbrž zrádci našeho společného boje o svobodu uměleckého a vědeckého projevu v Československu.

Oč vlastně jde? Komunistům jde o udržení informačního a publikačního monopolu v české a slovenské řeči, nám jde o jeho bourání. Proto komunisté u nás jako v Moskvě zakazují publikovat v cizině a všelijak trestají ty, kteří tak otevřeně či anonymně činí. My naopak musíme vítat, podaří-li se protikomunistovi prorazit komunistický monopol ve vlasti bez úhony na svém charakteru venku a bez ztráty své příslušnosti do exulantského stavu. Jde-li o takový případ, nutno ho posoudit jednotlivě. A posoudit přísně, neboť exil, nemající autoritu mocenskou, musí mít autoritu mravní.

Na druhém břehu

Nakonec se sluší podotknout, že rozdělování našich vědců a spisovatelů na domácí a exilové říká něco jen o místě pobytu vědce a spisovatele, a není rozdělením bytostným. Vědci a umělci jsou buď dobří, nebo špatní, ať žijí na kterékoliv straně železné opony. Nemyslím však, že mezi dobrými jsou ti, kteří propagují a udržují komunistický režim nesvobody vědeckého a uměleckého projevu. Vědec, který opustí exil za cenu potlesku v Praze, spisovatel, který dá přednost komunistickému časopisu, který vychází v desítkách tisíců exemplářů před exilovým anebo krajanským listem, jenž těžce prodává jen několik stovek svých čísel, jen ti jsou skuteční kolaboranti s komunismem. A přijde jednou čas, kdy bude nutno je pojmenovat jménem.

(1967)